

Amerikan suomalainen kirjallisuus

Heti alussa täytyy avomielisesti tunnustaa, että sellaista ei ole olemassakaan — vielä. Mutta kaikista merkeistä päättäen on suomalainen kirjallisuus — kaunokirjallisuus etupäässä — nyt tällä manteleella puhkeamassa.

Amerikan suomalaisen kaunokirjallisuuden syntyyn viittaavat jo ne kappaleen toistakymmentä teosta, jotka ovat viime vuosina ilmestyneet. Useimmat niistä tosin eivät täytä pienimpiäkään uuden kirjallisuuden vaatimuksia, mutta se vaan osottaa yhä selvemmin sitä sikkua, että siirtolaiskansan tietoisuus on niin valtavana ryhtynyt vaatimaan itselleen kirjallisuutta, että joidenkuiden on täytynyt pusertaa sitä esiin huolimatta siitä, ovatko he siihen täysin kykeneviä vai ei. Kiitettävä tarkoitus kaikessa tapauksessa; he ovat tunteneet ajan vaatimukset ja seuranneet niiden kutsua.

Saatomme kysymyksenalaiseksi: Tarvitsemmeko me Amerikassa suomalaista kirjallisuutta? Jos on kysymys puoluekirjallisuudesta, on aika jo antanut selvän vastauksen: tarvitsemme. Meillähän on sellaista kirjallisuutta ollut jonkun aikaa ja on sen suuri menekki osottanut, että sitä tarvitaan. Nyt alkaa kehitys silläkin alalla käydä nopeammin, ja sen tulevaisuus on taattu.

Kokonaan toinen kysymys on: Tarvitsemmeko me kaunokirjallisuutta? Ainakin allekirjoittaneen mielestä ei voi löytyä muuta kuin yksi vastaus: Ehdottomasti tarvitsemme. Tässä kuitenkin eroavat mielipiteet. Joidenkuiden mielestä me emme tarvitse omaa kaunokirjallisuutta, sitä syystä, että se on helpottajuisempaa kuin tieteellinen ja siis myöskin helpompaa ymmärtää, ja ne jotka haluavat sitä lukea, opetelkoot englantia. Toisten mielestä on hyvä, ettei meillä ole omaa kaunokirjallisuutta, sillä ilman sitä me ahkerammin koettamme oppia kieltä, joka taas edistää nopeaa sulautumista amerikalaisiin. Kolmas väite on: Kaunokirjallisuus on enemmän kansainvälistä kuin tieteellinen, jonka tähden me emme sitä erikoisesti tarvitse, ja saammehan sitä Suomesta jos välttämättömästi haluamme.

Nämä kolme väitettä olen yleisemmin kuullut ja vastaan niihin kaikkiin yhtäikaa. On totta että kaunokirjallisuus on helpompitajuista sekä kielen että ajatuksen puolesta kuin tieteellinen ja että on hyvä oppia lukemaan ja puhumaan englantia, samaten kuin sekini että meillä on kyllä tarjona kirjallisuutta Suomesta. Kuitenkin, kehityksen pyörä käy hitaasti ympäri ja joka koettaa saada sitä väkivalloin nopeampaan toimintaan, tekee erehdyksen. Me suomalaiset emme tule ainakaan useampaan sataan vuoteen — jos tuhanteenkaan — sulautumaan maan väestöön niin, että voisimme käyttää heidän kirjallisuutta samalla tavalla kuin he.

Voimme tuottaa Suomesta kirjallisuutta; mutta tyydyemmekö me siihen? Ei, siltä ei näytä. Me haluamme nähdä omat surumme ja ilomme kuvattuina ja juuri sillä tavalla ja niitä asioita, jotka ovat ominaisia meille Amerikan suomalaisille. Täyttääkö Suomesta tullut kirjallisuus tämän vaatimuksen? Ei suinkaan. Pääinvastoin se on meille useimmissa tapauksissa outoa ja vierasta. Niissä porvarilliskirjailijat ylistävät kanervikkojaan ja karuja kankaitaan. Nautimmeko siitä me, jotka saamme pitkät päivät istua nokisessa tehtaassa lyömässä kultaa toisille ja saamme kuluttaa sekä sielun että ruumiin voimamme kapitalismin alttarille. Hyödyttääkö meitä se, lievittääkö surujamme, mitä ajatuksia tuo mieleemme se, että Suomen kuuluisimmat kirjailijat, valtion palkitsomat, vetävät ylistysvirttä kotipaikoilleen ja tilapäisille hen- tuilleen. Se synnyttää meissä katkeruutta. Se vierottaa meitä yhä enemmän.

Meitä on tällä mantereella luultavasti jo noin 300,000 pyöreissä lu-
vuissa, ja olosuhteiden pakosta tulee tuo summa nousemaan useilla
tuhansilla joka vuosi ja tuo nälkiintynyt, valoa kaipaava joukko tar-
vitsee sydämensä tulkkia — kaunokirjallisuutta. Voi tapahtua, että
ahtaat olot Suomessa pakottavat siirtolaisuuden kohoamaan huimaavan
suureksi, niin että meillä muutamien vuosien kuluttua on täällä meren
takana uusi suomalainen sivistys.

Niinkuin odellä olevasta luomaamme, ja useimmat tuntevat sen,
me tarvitsemme kipeästi suomalaista kaunokirjallisuutta ja kaikesta
päättäen emme tarvitse odottaa sitä kauan. Se sukeutuu kehityksen
pakosta, sen perustus on jo laskettu, jonka osottaa esimerkiksi viime-
vuotinen kirjallisuus.

Meillä on ilmestynyt viime vuosina teoksia, joita saattaa pitää kir-
jallisen kevään enteinä; miehiä, jotka ihaillevalla uhrautuvaisuudella
ovat antautuneet kansan syviä rivejä palvelemaan, sitäkin enemmän
kun itse ovat oman kehityksensä luoneet, kuuluen itse samaan luokkaan.

Ymmärrettävästi tällainen nousu tuo mukanaan myös varjopuolensa.
Vailla edelläkäypää kirjallisuuteen perustuvaa kasvatusta, tapahtuu pian
erehdyksiä ja vielä, jos puuttuu ohjaavaa kritiikkiä, tuotanto saa vää-
rän suunnan, kasvattaen siten kansan maun samalaiseksi. Täällä on
jonkun verran huomattavissa sellaista eksymistä vääriin suuntaan.

Kun esim. Suomessa kirjailijoilla on ehkä se etu, että he saavat
joka päivä uutta virikettä, uutta oppia kielenkäytössä ja kaunistuskei-
noissa, niin taas täällä "Baabelin tornissa", kielten sekoitusten valta-
kunnassa, hyvälläkin alkusivistyksellä varustettu kirjailija muuttuu kie-
leltään vähemmän hiotuksi, yksinkertaisemmaksi, laihemmaksi, jos niin
saa sanoa. Vanha sääntö on, "ellet opi jotain uutta, menet alaspäin".
Niin tässäkin. Kieli kadottaa raikkaan mehevyytensä, sanat sattuvai-
sautensa.

Tämä ei kuitenkaan ole niin suuri ja lokaan viepä epäkohta kuin
eräs toinen, johon meidän työväenkirjailijat helposti eksyvät. On luon-
nollista, että kun puhutaan arkipäiväistä puhetta kansalle, puhutaan
toisella tavalla kuin oppineille. Mutta täällä käytetään mahdollisimman
raakaa ja ruokotonta puhetajaa. Tämä on pahin virhe minkä kirjai-
lija voi tehdä, sillä silloin häneltä katoaa ajattelevan yleisön kannatus
ja kunnioitus.

Maailmassa on paljon epäkohtia, kurjuutta ja huonoa elämää, jota
olisi sanan voimalla ruoskittava. Paheet ovat luonnollisesti kuvattava
kaikessa kauheassa valossaan ja sillä tavalla, että lukijalle selviää
minkä kanssa hänellä on tekemistä. Jotkut meidän kirjailijat ovat,
koettaessaan kuvata jotain epäkohtaa oikein tärisyttäväksi, eksyneet
sitävastoin ruokottomuuteen.

Kirjallisuudessa on olemassa kaksi päähuuraa, romanttinen ja natu-
ralistinen suunta. Edellinen ihanoi kuvauksensa, panee kuvattavansa
henkilöt joko epäluonnollisen hyväksi tai huonoiksi, sirottelee haaveel-
lisiä kohtauksia vähän väliin, ottaen henkilönsä usein muinaistarustosta
ja saduista. Naturalistinen suunta taas koettaa ennen kaikkea noudat-
taa jokapäiväisen elämän muotoja, pyrkien ottamaan henkilönsä suo-
raan olevasta elämästä ja kuvaamaan niitä sellaisina kuin ne todelli-
suudessa ovat, kaunistelematta tai koristelematta.

On luonnollista, että täällä Amerikassa naturalistinen kirjallisuus,
realismi, saa vallan suomalaisten kirjailijain kesken, joka onkin sopivin
muoto nykyaikaisille aatteille. Ja me hyväksyimme sen täydellisesti.
Mutta silloin kun meille aletaan tyrkyttää sikamaisuuksia realismin
nimessä, me sen hylkäämme ja tuomitsemme. Sitä ei puolusta ollen-
kaan se seikka, että rajaa on niin vaikea vetää tänä sekaannuksen ai-
kana hyvän ja huonon välille.

Jos realisti kuvaa nyt esimerkiksi tyttöpaikan ja sen asukkaat, ei hän rupea kertomaan meille kaikkia ruokottomuuksia mitä siellä tapahtuu, vaan hän koettaa kuvata siihen asian, ja sen niin, ettei puhtainkaan mielikuviutus siitä tahraannu. Se lukija, joka tuntee ennestään paikan hyvin, täydentää kyllä mielikuvituksessaan ne paikat, jotka kirjailija on jättänyt lukijan arvattaviksi. Puhdashenkinen lukija taas ottaa asian omalta kannaltaan, saa kuvauksesta tarkotetun vaikutuksen, eikä hänen ole tarvinnut silti tuntea inhottavia yksityiseikkoja jotka paikkaan liittyvät. Täällä on julaistu sellaisia teoksia joiden sisältö turmelee yleisön mielikuvituksen likaisilla kuvauksilla, sensijaan että niiden olisi velvollisuus jalostaa ja puhdistaa. On lausuttu väitös, että kansan elämää, kurjalistoa, ei voi kuvata käyttämättä raakaa kieltä ja kirjetustapaa. Katsokaamme vaikka kahteen ranskalaiseen suurmieheen Victor Hugo'on ja Emile Zola'han. Ovatto heidän kuvauksensa liian räikeitä, vaikka he ovat maailman suurimpia työväen kirjailijoita.

Kaikista pahin asiassa on se, että kirjailijat eivät itse huomaa olevansa väärällä uralla, vaan luulevat palvelevansa hyvää asiaa. Itse asiassa he saavat vain pahaa aikaan. Tämä johtuu tietysti siitä, ettei täällä kukaan ojenna heitä tai muistuta.

Sentähden olisikin täällä saatava toimeen parannus arvostelussa, ja on leväperäisyydestä tässä suhteessa moitittava sanomalehdistöä, joka on ihmefeltävällä huolimattomuudella kohdellut kirjallisia tuotteita. Tiedän varmasti, että kirjailijat, niin harvoja kuin meillä niitä onkin, tuntevat pettymystä huomattessaan henkensä tuotetta kohdeltavan noin välinpitämättömästi. Ja kuinka he voivat itse huomata viat teoksisaan?

Joskus näkee sanomalehdissä kiittävän pätkän, toisinaan taas oikein ylistyslaulun jostain teoksesta, mutta ei koskaan asiallista arvostelua tai huomautusta teoksen puutteellisuuksista.

Tosin se tapahtuu ymmärrettävistä syistä. Sanomalehdet haluavat saada kustantamiaan teoksia kaupaksi, eivätkä halua julkaista ankaria, perinpohjaisia arvosteluja niistä. Mutta vielä pahempi on sitten kun yleisö itse lopulta huomaa kirjan puutteet ja joutuu vähitellen epäilemään sanomalehtiä valheesta. Sillä valhetta on salata jotain tahallisesti.

Ankaraa kritiikkiä me tarvitsemme! Ellei sanomalehdillä ole itsellään käytettävänä kykenevää arvostelijaa, voivat he pyytää jotain henkilöä toimituksen ulkopuolelta sitä tekemään. Kaikessa tapauksessa, muutos on aikaan saatava. Tällä tavalla auttamalla ja ohjaamalla kirjailijoitamme, voimme me saada heistä eteviiä kykyjä aatettamme palvelemaan.

Jos me koetamme ymmärtää kirjailijoitamme, lukemalla ja arvostelemalla heidän teoksiaan, voimme varmasti olettaa, että muutamien vuosien kuluttua on meillä Amerikassa suomalainen kirjallisuus.

Kalle Tähtelä.